

dr. Marko
Kerševan,
sociolog

Krščanska vera in krščanska civilizacija

Nadvse aktualna vprašanja, neposredno spodbujena s sedanjim trenutkom na Slovenskem – se po mojem videnju nanašajo predvsem na tri dolgočasno aktualne in medsebojno povezane teme: narodno in religiozno, Cerkev in politika, notranja razmerja v katoliški Cerkvi. Poskusil bom izraziti svoje poglede na prva dva sklopa, in to predvsem z odlomki nekih svojih starejših tekstov. Ne zaradi komodnosti ali pomanjkanja časa, ampak zato, da jih dam v presojo, koliko so »zdržali« in koliko so še veljavni ob sedanjih spremembah (v presojo samemu sebi in bralcem). Pri tem bom uporabil le tekste, ki so bili objavljeni zunaj slovenske »revialne javnosti.«

Še prej pa na kratko k temi – tudi neposredno apostrofirani v uredniškem vprašanju – ki bistveno pogojuje odgovore na zgornja vprašanja: gre za značilnosti in perspektive *evropske »krščanske civilizacije*.

Če je civilizacija neki način življenja, posebej neki način ureditve družbenega življenja in prek tega življenja posameznikov, potem je bistven civilizacijski nasledek krščanske vere – tisto, po čemer je evropska civilizacija krščanska in po čemer se razlikuje od islamske, indijske, kitajske ali starogrške – prav uveljavljeno *razlikovanje* med državo in Cerkvijo, politiko in religijo, pravom in moralo, državo in civilno družbo, javnim in zasebnim. Toda razlikovanje, ki ne pomeni niti apriornega nasprotovanja niti ne medsebojnega ignoriranja, razlikovanje, ki torej predpostavlja neko skupnost oziroma *enotnost*. Gre za *razlikovanje*, ki ima svojo krščansko religiozno osnovo v krščanski veri, v evangeljskem oznanilu, da je človek opravičen grehov in odrešen po božji milosti v Jezusu Kristusu in v njegovi obljubi božjega kraljestva, ki bo prišlo z božjo močjo in ne s človeškimi deli in prizadevanji, tudi ne s človeškimi družbenimi ureditvami in uredbami. In gre hkrati za *enotnost* (ki preprečuje, da bi razlikovanje prešlo v ignoriranje ali nasprotovanje), ki izhaja iz vere, da je Bog edini Stvarnik vsega sveta, da je vstali Kristus vladar tudi sedanjega še grešnega sveta (toda drugače kot v božjem kraljestvu) in da se je božje kraljestvo z utelešenjem v Jezusu Kristusu že začelo (pa čeprav obstaja za zdaj še »v skritosti«):

To razlikovanje (in enotnost) se je izrazilo in artikuliralo v evropski religiozni, duhovni in politični zgodovini na različne načine. Od »dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega« (ker je tudi »cesarjevo«, to je oblast »od Boga«); prek odločilnega Avguštinovega razlikovanja božje in zemeljske države, srednjeveških bojev za avtonomijo Cerkve in vladarjev, luteranskega nauka o dveh kraljestvih in dveh regimentih, vse do modernih različic ločitve Cerkve in države, države in civilne družbe, razglasitev pravic človeka in državljana z versko svobodo vred.

Če je to jasno, je tudi jasno, kaj zares pomeni ali je pomenil odmik od krščanske civilizacije (in implicitno tudi od krščanske vere) in kaj bi zares pomenilo njen konec, njeno preobrazbo v nekaj drugega, ne glede na eventualno ohranjena krščanska imena Boga: vse, kar v »*tem svetu*« vodi k nerazlikovanju, k nerazcepljeni enotnosti ali celo enosti, ali pa k medse-

bojni ravnodušnosti ali sovražnosti prikazanih polov. Sem sodijo vse zgodovinske situacije in težnje, ko je Cerkev hotela vladati, ko je hierarhija ali ko so verniki *kot verniki* hoteli s silo in političnimi sredstvi skrbeti za pravičnost in mir ali celo za – popolna grešna iluzija – zveličanje drugih ljudi (veliki inkvizitor Dostojevskega!); ko je država hotela odreševati s svojimi sredstvi, ko je nudila ali vsiljevala zadnji smisel in končno srečo ljudi; vsi poskusi graditve božjega kraljestva na zemlji in vsa dualistična popolna zavračanja »sveta« ali odvracjanja od njega. Jasno je, da je tak odmik od krščanske civilizacije pomenil »boljševiški« državni totalitarizem (čeprav je vsaj formalno vendarle ohranjal omenjene delitve ali njihove ostanke), toda to so bili tudi razni »neosrednjeveški« poskusi družbenega uresničevanja »integralnega krščanstva«. (Pustimo ob strani, da vse novejšje zgodovinske raziskave kažejo, da je bilo dejansko življenje v dolgih obdobjih srednjega veka v resnici manj prežeto s krščansko vero in moralno, kot pa v novem veku po reformaciji in protireformaciji.)

V *vseh* teh primerih je bila na udaru bistvena karakteristika te civilizacije, razlikovanje med državo in civilno družbo, med javnim in zasebnim. Zagovorniki »integralnega krščanstva« in »pokristjanjenja družbe« bi se morali zavedati, da njihov model ni krščanska civilizacija, ampak islamska civilizacija s krščansko retoriko (in to islamska civilizacija v njeni fundamentalistični verziji)! Vsako »integralno pokristjanjenje« Evrope bi dejansko pomenilo konec krščanskosti evropske civilizacije (tudi na Slovenskem prostoru).

Krščanska vera se lahko oznanja in širi v skladu s samim krščanskim naukom o veri in milosti, o grešnosti in opravičenosti človeka le v koordinatah take (krščanske) civilizacije, ki vključujejo versko svobodo in pravice osebe nasproti vsakemu družbenemu in cerkvenemu sistemu, tudi če nosi ime krščanski. Če to konkretiziram na aktualnem vprašanju. Verska vzgoja, kot vzgoja za vero je in mora ostati stvar Cerkve/cerkva (in staršev). Država, državna šola, skupna javna šola morajo skrbeti v tej zvezi za tisto, kar je potrebno za skupno življenje ljudi ne glede na njihovo vero ali nevero; sem sodi tudi seznanjenost z različnimi aktualnimi verstvi in svetovnimi nazori ter usposabljanje za njihovo refleksijo z različnih vidikov (brez katere lahko vzgoja za vero/vere vodi v fanatizem in medsebojno nestrpnost). Pravica staršev do izbire (verske) vzgoje otrok in dolžnost države, da uresničevanje te pravice omogoči, pomeni, da mora država zagotoviti svoboden dostop do verske vzgoje, ki jo omogočajo različne Cerkve, ne pa da mora sama nuditi verski pouk različnih religij kot šolski predmet. Državna šola mora le zagotoviti, da njen siceršnji pouk ni usmerjen proti določeni verski vzgoji, da je ne diskreditira ali delegitimira (kot tega ne sme – v okviru krščanske civilizacije – početi cerkveni verski pouk nasproti šolskemu izobraževanju, če ta ostaja v svojih okvirih). Obstoj neobveznega, fakultativnega verouka (veroukov) v okviru šolskih programov – v mešani režiji in izvedbi državne šole in cerkva – je v mnogih deželah ostanek kompromisne rešitve v starejših različicah uresničevanja krščanske civilizacije in je manj v skladu z modernim pojmovanjem verske svobode, človekovih pravic (staršev in otrok) in ločitve Cerkve od države. Prav gotovo pa bi bila za naše razmere boljša kompromisna rešitev kot eventualna množična uvedba katoliških privatnih osnovnih šol, do katerih imajo starši in Cerkve sicer pravico, toda bilo bi neodgovorno predvsem do otrok, če bi jo v našem prostoru uresničevali.

Religija – cerkev – nacionalno

»Nenacionalna (torej ne protinacionalna!) usmeritev Cerkev k ljudem danega naroda predvsem kot ljudem in k njihovim osebnim religioznim in drugim potrebam povečuje odprtost nacionalne ideologije in njihovih nosilcev do cerkvene religije in do vključevanja njenih sestavin v nacionalno ideologijo vsaj v sekularizirani obliki in selektivno (kot nacionalne tradicije, kulturne dediščine, neposredne moralne opore mnogih ljudi in zgleđa tudi za druge itd.). Lahko rečemo, da ima ob taki usmeritvi Cerkev več možnosti, da postane narodna in nacionalna (vključena v dominantno ali v vse konkurirajoče nacionalne ideologije) kot pa ob usmeritvi, ko se naravnost poteguje za hegemonskega nosilca nacionalne ideologije. Seveda to velja za normalne, ne pa za sedanje nacionalno pregrete razmere v Jugoslaviji. Toda škodljivo bi bilo, če bi Cerkev – zato da bi lahko po bližnjici uresničevale hegemonistične ambicije – same dodatno spodbujale občutek nacionalne ogroženosti ob hkratnem diskreditiranju drugih političnih sil kot nacionalno premalo radikalnih.

Skratka, mislim, da so prave možnosti cerkva in mirnega, ustvarjalnega sožitja ljudi znotraj določenega naroda in med narodi v tem, da se cerkve ne pojavljajo kot hegemonistični ali konkurenčni nosilci nacionalnih ideologij, skrbi za Narod z veliko začetnico. Narod je postal in naj ostane selukarizirana kategorija s posvetnimi nosilci in skrbniki. Če ga cerkve poskušajo sakralizirati, se pri tem same neizogibno – ne gleda na deklaracije – nacionalizirajo. Le tako bodo lahko našle neizpodbitno mesto v narodih in nacionalnih ideologijah in ne bodo kamen spodtikanja ali »znamenje, ki se mu bo nasprotovalo« – na nepravem mestu in v neevangeljskem smislu. V nasprotnem se bo odnos med narodnim in krščanskim uresničeval kot ceneno parazitiranje cerkva na nacionalnem vprašanju in kot neustrezno reševanje nacionalnega vprašanja (iskanje nacionalne identitete in temelja nacionalne suverenosti tam, kjer ju kot zemeljskega vprašanja in zemeljske identitete ni mogoče zares najti) – v škodo krščanstva in moderne nacionalne zavesti, predvsem pa v škodo ljudi, ki bi hoteli uresničevati eno in drugo, ne pa eno kot drugo ali eno na račun drugega.« (Referat na kongresu Katoličani v Vzhodni Evropi v organizaciji Pax Christi International, Hilversum 31. 10.–3. 11. 1989, objavljen v zborniku kongresa, Haag 1989). Glej tudi članek: Teologija, narod, (nacional)socializem, v Sodobnosti 1989/2.

Konkretneje za naše razmere:

»Danes je narodno odgovorno le tako cerkveno prizadevanje, ki upošteva, da Cerkev deluje v narodu, ki religiozno ni več enoten, katoliški. Tudi sociološke raziskave kažejo, da so zgodovinski, socialni, kulturni in politični procesi privedli do tega, da Slovenci danes živimo in da se bomo morali naučiti živeti kot versko neenotni, kot religiozni in nereligiozni in še to v širši večnacionalni in večreligiozni skupnosti.

Danes se narodna odgovornost Cerkev in duhovnikov ne more izkazovati v tem, da nadomeščajo ali dopolnjujejo politične organizacije in posebne nacionalne ustanove pri postavljanju in uresničevanju nacionalnih programov, pri oblikovanju in utrjevanju nacionalne ideologije in zavesti. Še več, vsako prizadevanje, ki bi ustvarjalo videz versko-cerkvenega monopola nad posameznimi nacionalnimi ustanovami, bi slednje le oviralo pri opravljanju njihovih nalog, ki morajo presegati delitev na verujoče in neve-

rujoče. Narodna odgovornost Cerkve se danes kaže predvsem v tem, da spodbuja in neguje tako vernost, ki ne bo vodila do novih delitev, novih cepitev in nasprotovanj znotraj naroda in v širši jugoslovanski skupnosti narodov. Delovanje, ki bi bilo na primer uspešno pri povečevanju števila versko opredeljenih, a pri tem povečevalo tudi število nasprotnikov religije med nereligioznimi, v tem smislu ne bi bilo dvomljive vrednosti le glede na verske cilje, ki vključujejo tudi razumevanje in sožitje med ljudmi, ampak bi škodilo tudi narodnim interesom. Isto lahko rečemo za tako prizadevanje po doslednosti in celovitosti »krščanskega življenja« vernikov, ki bi navajalo na zapiranje slednjih v lastne kroge, v medsebojno distanciranje med ateisti in verniki (ne glede na število posebej organiziranih »dialogov« za ponovno vzpostavlanje medsebojnega razumevanja). Jasno je, da prav isto velja tudi za drugo stran: nacionalne ustanove, ki bi kakorkoli – fizično ali simbolno – izključevale ali le zapostavljale vernike, državni programi in usmeritve, ki bi bili posebej označeni z ateističnim predznakom itd., niso le v nasprotju s humanistično naravnostjo, ki naj bi bila značilna za marksistični ateizem, ampak so tudi v nasprotju s skupnimi narodnimi interesi v večreligi-ozni družbi.

Kršćanstvo in tudi katoliška Cerkev je v svoji bogati zgodovini v različnih obdobjih in okoljih obstajala različno, temu primerno je oblikovala tudi različne tipe religioznosti oziroma duhovnosti. Iz polpretekle slovenske zgodovine je gotovo najbolj poznan določen tip bojevite, navzven, v delitev duhov in v osvajanje družbenih ustanov usmerjene katoliške vernosti. Poznan je tudi njen brodolom v vrtincu tokov slovenske in svetovne zgodovine. Po mojem globokem prepričanju je v sodobnih razmerah narodno odgovorno predvsem prizadevanje za duhovnost, ki je bolj usmerjena navznoter kot k zunanjim manifestacijam, ki je bolj usmerjena k osebi in posamezniku kot k institucijam, k religioznosti, ki se pojavlja kot notranja spodbuda za delovanje, ne pa kot njegov zunanji izvesek. Vse to ne zaradi zavrtosti, strahu ali celo sramu, kot včasih slišimo, ampak zaradi odgovornosti, o kateri govorimo! Ne zaradi neosveščenosti o lastni religioznosti in drugačnosti in tej drugačnosti pripadajočih pravicah, ampak zaradi zavesti o posledicah neodgovornega uveljavljanja abstraktno in egocentrično pojmovanih pravic. Gotovo nikdar ni obstajala in tudi danes ne obstaja le ena vrsta religioznosti oziroma duhovnosti. Nobena se tudi ne uresničuje v skrajnostih, vsaj množično ne; toda pomembno je, katero zavestno in odgovorno negujemo in spodbujamo.

Slika vernosti in nevernosti v slovenskem prostoru, ki sem jo nakazal na osnovi sociološkega raziskovanja, ni preprosta, in odgovorno ravnanje v cerkvenem prizadevanju gotovo ni lahko uresničljivo. Zlasti v času kriz se kar ponujajo udobnejše bližnjice in že poznane uhojene poti. Toda prav take bližnjice – tako neodgovorno povezovanje temeljnega cerkvenega prizadevanja s posebnimi gospodarskimi, političnimi, kulturnimi programi in interesi – so že privedle, celo v manj zapletenih razmerah, do narodnih tisk.

Slovensko duhovniško društvo že od začetka gradi na tisti tradiciji v slovenski Cerkvi, ki je znala tudi v najusodnejšem obdobju narodno odgovorno uresničevati cerkveno poslanstvo. Prepričan sem, da njegovi člani v tem vztrajajo in bodo vztrajali tudi v novih razmerah.« (Iz predavanja na letnem srečanju Slovenskega duhovniškega društva ob 29. novembru 1986)

Nič ne bi dodajal, še posebej, ker o tem pišem tudi v svoji zadnji knjigi *Religija in slovenska kultura* (Partizanska knjiga 1989). Naj ostane zasluženi sklepni hommage Slovenskemu duhovniškemu društvu in njegovih članom (ki je ravno te dni – septembra 1990 prenehalo obstajati). Ostajam tudi pri prepričanju, da bi bila nakazana usmeritev Cerkve – tudi tista v gojitev notranje duhovnosti z zunanjimi učinki – v naše skupno dobro, pa čeprav je zdaj očitno v porastu tudi nasprotna, torej tista zunanja, manifestativna, ponekod že prav (bilo je rečeno!) turistična religioznost, religioznost za (tuje) turiste.

Cerkev – politika – stranke

Ko so začeli ustanavljati politične stranke, sem v javni polemiki (Dnevnik, 4. in 18. 3. 1989) navajal celo vrsto argumentov proti ustanavljanju posebnih »krščanskih strank«. Pri tem nisem bil izviren. Ponavljal sem, kar so govorili tudi – in zlasti – pomembni teologi ob ustanavljanju krščanskih strank po drugi svetovni vojni v drugih deželah. Tudi izhod je bil isti: politiki, ki ustanavljajo krščanske stranke, imajo svoje politične interese in svoje potrebe in se na take ugovore in argumente ne ozirajo – ne drugod ne pri nas).

Naj nekatere argumente ponovim:

»Da ne bo nesporazuma: mislim, da dejansko ne more biti nikakršnega spora o pravici kristjanov do udeležbe v političnem življenju in tudi v boju za oblast. Odprto pa ostaja vprašanje o smiselnem načinu njihove navzočnosti in udeležbe. Lahko se vprašamo, ali je združevanje na versko-nazorski osnovi v posebne politične stranke pod posebnim krščanskim imenom edini možen in sploh ustrezen način take navzočnosti in udeležbe?

Še enkrat: kristjan je kristjan po veri v človekovo odrešenost po Kristusu in po tem, da si v hvaležnosti za to prizadeva »ljubiti Boga... in bližnjega kakor sam sebe.« Po tem – in ne po taki ali drugačni politični opciji – za monarhijo ali za republiko, za nacionalizacijo ali proti njej, za žensko volilno pravico ali ne, za federacijo ali enovitost (ali kakor so se že glasile opredelitve, ki so nekoč delile duhove)! Če to pri nas ni jasno, potem se mora Cerkev zares vprašati, kaj je počela tisoč in več let med Slovenci. Zapisal sem že, da to ne pomeni, da so vse politične opcije enako sprejemljive za kristjane, ki (če) jih vodi evangeljska spodbuda ljubezni do bližnjega in konkretnejše usmeritve iz evangelija. Toda ni tako rekoč nobene etične, kaj šele politične opredelitve, ki bi bila krščanska v tem smislu, da bi bila lastna samo kristjanom in vsem kristjanom. Vsaj politične opredelitve so take, da delijo tudi kristjane in pridružujejo nekristjane. Tudi »nevtralna šola«, »trdnejša družinska zakonodaja«, »večja skrb za otroka«, »strožji temelji zasebne in družbene morale« – cilji, ki naj bi zagotavljali identiteto slovenskemu krščanskemu socialnemu gibanju – niso niti specifično krščanski niti jih ne zagovarjajo vsi kristjani kot kristjani... V političnem polju ni mogoča posebna krščanska identiteta...

To pomeni, da, strogo vzeto, ni in ne more biti krščanske države, krščanske vojske, krščanske civilne družbe, krščanskega socializma ali krščanskega kapitalizma, krščanske znanosti in tudi ne krščanske politike. Od vseh institucij je lahko krščanska le Cerkev, pa še ta le, kadar oznanja evangelij o odrešenju in ljubezni do Boga in soljudi. Krščanski so lahko le konkretni ljudje, kristjani (po veri in v veri v odrešenje). Zato poznamo le kristjane v politiki, ne pa krščanske politike.

Krščanske cerkve v Evropi, in po 2. vatikanskem koncilu zelo jasno tudi rimsko-katoliška Cerkev, izjavljajo, da se ne vežejo na noben družbenopolitični sistem in na nobeno politično stranko. Od vseh in še posebej od kristjanov v strankah le pričakujejo, da spoštujejo in uresničujejo človekove pravice in moralna načela. Ne glede na to stališče ali prav zaradi njega pomeni obstoj deklariranih in poimenovanih krščanskih strank za Cerkev stalen izziv in obremenitev. Hočeš nočeš se morajo posebej opredeljevati, se razmejevati in pojasnjevati do takih strank, če nočejo, da bodo neposredno deležne posledic vseh peripetij, ki jih prinaša življenje političnih strank in vodstev. Pri tem je težko reči, kaj Cerkev bolj obremenjuje: če nasproti krščanski Cerkvi ali cerkvam stoji ena velika in močna 'krščanska' stranka, ali če se morajo opredeljevati, razmejevati, presojati, posredovati med različnimi sprtimi 'krščanskimi' strankami...

Tako ni jasno, ali bi v našem prostoru uporaba izveska 'krščanski' delovala kot nelojalna reklama ali pa bi nasprotno odbijala, saj bi stalno obujala spomine na klasični klerikalizem in njegove zablode v slovenski preteklosti (ko pa se, mimogrede, klerikalna stranka ni poimenovala kot krščanska ali katoliška). Čisto mogoče so računi s tem, da bi prve krščanske zveze z nerodnimi začetniškimi koraki, notranjimi spori itd. diskreditirale krščansko ime in prihodnje politične možnosti tovrstnih strank...

Ne glede na take ali drugačne pragmatične, politične (politikantske) račune pa je združevanje na versko-nazorski osnovi za politično delovanje v stranke problematično na neki temeljni politični ravni. Spet bi se srečali s tipom totalitarne (integralistične) stranke, ki se bojuje za hegemonijo v celotnem družbenem življenju in ji je politika sredstvo, da bi vse življenje prežela z načeli svojega verskega oziroma svetovnega nazora. Lahko sicer upamo, da bi to v sedanjih in predvidljivih slovenskih razmerah ostalo v veliki meri bolj retorika, skušnjava ali iluzija, ne pa dejansko (podobno kot velja za krščansko demokracijo v modernih zahodnoevropskih državah). Toda če imamo v slovenski zgodovini polpreteklega časa o čem negativne izkušnje, jih imamo prav od takih strank (vključno z nekdanjo Partijo), zato ne vidim razlogov, zakaj bi z njimi *znova* poskušali. Še posebej, ker je to izkustvo dvojno, iz dveh obdobj. Prvega je ob koncu enega obdobja in ob vstopanju v drugo trezno povzel in ocenil Edvard Kocbek: »Predvsem pa upam, da se pri nas nikoli več ne bodo ponovili časi banalnega nazorskega dualizma ali celo trializma, ki sta narodovo življenje pod nazorskim vidikom iz najvišjih duhovnih sfer vse do praktičnih ustanov tako ostro in vertikalno delila, da nismo imeli le nazorsko ločenih duhovnih ved, slovstev in znanosti, ampak smo pod vidikom nazora ločevali ves praktični prostor življenja in samostojno organizirali dvoje, troje ali še več narodnih politik in gospodarstev.« In moj takratni zaključek: »Z enim stavkom: politični pluralizem da, slej ali prej tudi strankarski na ustrezen način, vsekakor pa ne versko-nazorsko strankarstvo; parlamentarni politični večstrankarski sistem in moderne politične stranke – ne pa (več) strankarska ureditev in delitev družbenega življenja.«

Tudi danes bi ponovil prav vse argumente »proti«. Tudi dvoumnost in razpetost je ostala oziroma nastala: na eni strani tendence in znamenja, da je krščanskost zgolj etiketa, privlačen identifikacijski znak, vabljiva retorika za katoličane-kristjane med volilci, na drugi strani znamenja usmerjenosti k versko-nazorski stranki z družbenimi in kulturnimi hegemonističnimi ambicijami. Kar je v naši krščanski demokraciji vmes med tema tendencama

dobrega, vsekakor pa normalnega za parlamentarno demokratično ureditev, bi lahko shajalo tudi brez krščanskega izveska (brez težav in olajšav, ki jih ta izvesek prinaša).

Ali je krščanskim Cerkvam, katoliški predvsem, pa tudi evangeličanski in – zakaj ne – pravoslavni, čisto vseeno, ko vidijo, da se simbol in ime (križa in kristjana) v strankarski propagandni vojni s strani privržencev in nasprotnikov čedalje bolj napadalno identificira z določenimi strankarskimi političnimi opredelitvami, podobami in osebami? Ali bo katoliška Cerkev spet pristala na tako profanacijo ali jo celo sama pospeševala (ko na primer organizira maše ob strankarskih zborovanjih)? Ni težko najti retoričnih opravičil ali sprenevedavih odgovorov. Te spretnosti Cerkvi nikoli ni manjkalo. Toda kar je bilo razumljivo in opravičljivo za šibko ali ogroženo Cerkev v stiski, ni več opravičljivo v novih razmerah, ko Cerkev je ali postaja dejavnik moči. V takih razmerah tako ni prizadeta le verodostojnost Cerkev, ampak tudi dostojnost, dostojanstvo vere.

Naj bo dovolj. Moji odgovori so očitno bolj sad zavzemanja za to, kar naj bi bilo po mojem prav kot pa rezultat distancirane analize tega, kar se dejansko dogaja. So bolj nova ali ponovljena vprašanja kot pa dokončen odgovor na naslovno vprašanje vaše ankete. Toda v tem času ne morem drugače. In kdo zmore?

Ljubljana, 1. X. 1990

Prenova bo šla navznoter, v iskanje lastne identitete

dr. Drago
Klemenčič,
teolog

1. »Kar je bilo, bo zopet; kar se je zgodilo, se bo zopet zgodilo: nič ni novega pod soncem« (Prid, 1, 9). Takole bi morebiti lahko z modrim starozaveznim Pridigarjem začel razmišljanje o središčnosti in obrobnosti tega ali onega. Tudi Cerkve. Eni skrajnosti navadno res sledi druga in takšna nihanja hudo premetavajo ljudi, ki jim manjka notranje trdnosti.

Tako najbrž lahko danes razumemo tudi množico tistih ljudi, ki petinštirideset let (če so jih toliko že doživeli) niso videli cerkve od znotraj, vsaj javno ne, danes pa se jim to zdi nekaj samo po sebi razumljivega. In tako smo razumeli nič manjšo množico tistih kristjanov, ki so v viharnih časih družbenih prevratov radikalno zamenjali prepričanje.

Da ne bo nesporazuma. Spoštujem tistega, ki je po treznem predarku spremenil mišljenje; premetavati se pustijo samo oportunisti.

Cerkev je v zgodovini večkrat menjala položaj: od popolne ilegale v središče, pa spet na periferijo. Vendar je bilo to prehajanje navadno v obratnem sorazmerju z njenim resničnim poslanstvom. Hočem reči, da je vidna zunanja navzočnost v javnem življenju, odločilna beseda v politiki, dokončna arbitraža na vseh področjih nekaj povsem obrobnega, nevažnega. In kadar je Cerkev preveč poudarjala takšno navzočnost, je izgubljala resnično moč. Evangelij je strašno radikalen, vendar radikalen na poseben